

DOI <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2025-9-80-94>

УДК 37.01:374:378

Алла Загородня,

доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти Інституту педагогіки Національної
академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна,

ORCID ID : 0000-0003-2418-1670

e-mail: z_allya@i.ua

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ЧАСТИНІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Анотація. У статті здійснено аналіз феномену національно-патріотичного виховання майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки. В умовах гострих викликів сьогодення акцентовано необхідність посилення уваги до проблем національно-патріотичного виховання, зокрема, виховання патріотизму як базової якості особистості. Представлено найбільш актуальні трактування вітчизняними науковцями дефініцій «патріотизм» та «національно-патріотичне виховання». Автори визначають патріотизм як одне з найбільш глибоких почуттів, інтегративну якість, вагому, стійку характеристику особистості, що виражається у її нормах поведінки, світосприйнятті, моральних цінностях та ідеалах і пов'язана з вихованням почуття обов'язку, відповідальності, толерантності, поваги до свого народу, історичної пам'яті, рідної мови, родини, національних звичаїв та традицій, готовності стати на захист інтересів Вітчизни. Акцентовано, що національно-патріотичне виховання майбутніх вчителів та підготовка їх до національно-патріотичного виховання учнів повинні здійснюватися у процесі усього періоду навчання у закладі вищої освіти. Досліджено, що зміст національно-патріотичного виховання майбутніх фахівців освіти доцільно розглядати у кількох аспектах: вирішення завдань та напрямів національно-патріотичного виховання; реалізація професійних функцій у процесі національно-патріотичного виховання; засвоєння видів діяльності, що сприяють національно-патріотичному вихованню учнів; посилення національно-патріотичного спрямування усіх видів діяльності здобувачів у закладах вищої освіти (освітній процес, виховна робота, педагогічна практика, позааудиторна професійно спрямована діяльність, науково-дослідна та громадська діяльність). Рекомендовано ввести у зміст освітніх програм підготовки здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти освітню компоненту «Національно-патріотичне виховання майбутніх вчителів закладів освіти», метою якої є національно-патріотична вихованість, сформованість національних ціннісних орієнтацій.

Ключові слова: майбутні вчителі, виховання, національно-патріотичне

виховання майбутніх учителів, національні ціннісні орієнтації, фахова підготовка.

Постановка проблеми. Україна, як незалежна держава з європейським вектором розвитку розвитку та орієнтації на європейські цінності, незважаючи на війну і економічні труднощі, викликані цим, продовжує рухатися до впровадження європейських освітніх стандартів, співпраця в рамках різноманітних освітніх проєктів, розвиток сучасної освіти програми для потреб європейського ринку (Makarov, Ovsiankina, Tokuieva, Shevchenko, Zagorodnya, 2023, с. 134). Стратегічною метою сучасної державної політики у сфері вищої освіти визначено підготовку висококваліфікованих і мотивованих фахівців, орієнтованих на безперервний професійний розвиток, розвиток організації, в якій ви працюєте, утвердження її цілей, місії та бачення. З огляду на це, виникає потреба у здійсненні практико-орієнтованого пошуку можливостей організації системи спеціальних заходів, спрямованих на формування корпоративної культури майбутніх спеціалістів (Kateryna Brovko, Valentyna Ternopil'ska, Nadiia Chernukha, Alla Zagorodnya, 2020, с. 195). Існування та розвиток України, як зазначено у Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності, неможливе без загального усвідомлення громадянами своєї національної та громадянської ідентичності. Відчуття такої належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, історичною пам'яттю, суспільно-державними (національними) цінностями, зокрема українською мовою і народними традиціями, безпосередньо позначається на житті кожної людини. У документі зазначено, що «одним із пріоритетів діяльності держави та суспільства є відповідь на виклики і загрози, які в сьогоденні умовах здійснюють реальний вплив на формування національної свідомості. Утвердження української національної та громадянської ідентичності громадян є одним із основних елементів формування здатності держави протистояти внутрішнім і зовнішнім безпековим загрозам, а отже, набуває особливого значення для сфери національної безпеки і оборони» (Про схвалення..., 2023, с. 1322).

Пріоритетним напрямом Стратегії є «Формування системи кадрового забезпечення сфери утвердження української національної та громадянської ідентичності». Вважаємо, що цей напрям у першу чергу стосується професійної підготовки майбутніх вчителів (зокрема, національно-патріотичного виховання), покликаних бути зразком для наслідування, оскільки вони є першими (окрім батьків), хто навчає, виховує і розвиває громадян України. Як зазначає О. Лісовець, «національна самосвідомість й гідність, дбайливе ставлення до державної та рідної мов, історії, культури й традицій свого роду, народу і держави, любов до малої батьківщини, інтерес до міжнаціонального спілкування та інші основи формуються за допомогою цілеспрямованого педагогічного впливу на дитину в умовах дошкільної освіти одночасно з повсякденним впливом батьків, усієї родини, сімейного укладу, ставлень один до одного в родині, серед інших найближчих для дитини дорослих у діяльності та на фоні суспільних подій» (Лісовець, 2022, с. 12). Саме тому беззаперечною є позиція О. Александрової та В. Александрова, згідно з якою «визначення цілей педагогічної діяльності у вищій школі має враховувати не тільки ціннісні орієнтири існуючих виховних систем, але також за певних умов змінювати пріоритети цінностей, розуміючи їх важливість для конкретного часового періоду. Таким історичним періодом стає війна в Україні, яка змінює систему ціннісних орієнтацій людей та надає пріоритет патріотизму як цінності, що дозволяє найкраще співвідносити індивідуальні потреби та мотиви з усвідомленими та прийнятими цінностями і нормами соціуму. З іншого боку, система ціннісних орієнтацій не лише визначає форми та умови реалізації спонукань особистості, але сама стає джерелом цілей» (Александрова, 2023, с. 8). Необхідно зазначити, що «система ціннісних орієнтацій має не лише вказувати напрямки професійного розвитку майбутніх фахівців, але також визначати воєнну перемогу країни як життєву перспективу» (Александрова, 2023, с. 8).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті нашого дослідження набувають нового «бачення» праці Г. Ващенко, І. Огієнка,

С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін., в яких корифеї вітчизняної педагогіки, задовго до подій сьогодення, закликали не нехтувати вихованням дітей та молоді, систематично працювати над формуванням у них системи національних цінностей, виховувати повагу до рідної держави, мови, максимально використовуючи для цього надбання української національної культури, засоби народної педагогіки тощо. Наукові праці І. Беха, Л. Березівської, А. Богуш, І. Зязюна, В. Кременя, О. Міхно, Л. Савченко, М. Стельмаховича, Б. Ступарика, О. Сухомлинської та ін. продовжують пропагувати вагомість національно-патріотичного виховання особистості, розкриваючи різні аспекти цієї проблеми. Професійна підготовка майбутніх вчителів ґрунтовно досліджена А. Богуш, Г. Борин, Н. Гавриш, І. Дичківською, К. Крутій, Н. Лисенко, О. Попович, Л. Сущенко, А. Чаговець та ін.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні феномену національно-патріотичного виховання майбутніх вчителів закладів освіти у процесі фахової підготовки та приверненні уваги сучасної наукової спільноти до досліджуваної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності, мета якої – формування та утвердження української національної та громадянської ідентичності у громадян та закордонних українців, зазначено вагомість методів національно-патріотичного, військово-патріотичного виховання та громадянської освіти, на основі національних цінностей України. Згідно із документом, органи влади та інститути громадянського суспільства будуть реалізовувати Стратегію за такими напрямками: утвердження української національної та громадянської ідентичності; взаємо підтримка та співпраця щодо формування української національної та громадянської ідентичності між органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства; формування системи кадрового забезпечення; сприяння розвитку інфраструктури (Про схвалення..., 2023, с. 1322). Одним із першочергових завдань пріоритетного напрямку «Утвердження української

національної та громадянської ідентичності» Стратегії визначено «формування та утвердження в суспільстві патріотичної свідомості, поваги до державних символів, суспільно-державних (національних) цінностей України, розуміння їх важливості для становлення держави, державної мови. Як підкреслює Лариса Березівська «стратегічно впливали на зміст загальної середньої освіти офіційні документи. Зокрема, це «Концепція державної мовної політики» (схвалено Указом Президента України 15 лютого 2010 р.). Документ розкриває сучасний стан, проблеми мовної ситуації в Україні та основні завдання, шляхи і способи розв'язання мовних проблем (Концепція..., 2010). Важливим є висновок про «утвердження і розвиток української мови – визначального чинника і головної ознаки ідентичності української нації, яка історично проживає на території України, становить абсолютну більшість її населення, дала офіційну назву державі та є базовим складником української державності й Українського народу – громадян України всіх національностей» (Березівська, 2022, с. 14-15; Концепція..., 2010).

Саме тому, особливої актуальності набуває розуміння необхідності посилення уваги до проблем виховання патріотизму як базової якості сучасної особистості. Розглянемо сутність дефініції «патріотизм». Так, Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає патріотизм як: «любов до Батьківщини, відданість їй та своєму народові, готовність прийти на її захист» і, відповідно, «патріот – це той, хто любить свою батьківщину, відданий своєму народові, готовий заради них на жертви і подвиги» (Великий..., 2005, с. 1728). В Українському педагогічному словнику зазначається, що «патріотизм (від грец. – співвітчизник) – одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів. Патріотизм – соціально-історичне явище. Виховання патріотизму – важлива складова виховної діяльності школи. У процесі вивчення різних навчальних предметів в учнів формуються патріотичні погляди

й переконання» (Гончаренко, 1997, с. 249). Як зазначає Лариса Березівська (Березівська, 2024, с. 16), «українські педагоги ввели до наукового обігу терміни «виховання на національних підвалинах» (С. Русова), «національне виховання»» (О. Дорошкевич, В. Дурдуківський, О. Левитський, О. Музиченко, І. Стешенко, Я. Чепіга та ін.), «національне або патріотичне виховання» (І. Невеселий та ін.) (Дорошкевич, 1918, с. 53; Невеселий, 1918–1919, с. 73; Левитський, 1918, с. 205 – 206; Русова, 1917, с. 5). Всеохопним є тлумачення поняття «національне виховання» О. Музиченка, – «...любов крізь школу до всієї рідної культури і народу» (Музиченко, 1918 – 1919 с, с. 204).

Прикметно, що завдання національного виховання, тобто «виховання дітей в повазі до нового ладу в Україні, до нашого відродження краю», було задекларовано у Циркулярі до директорів середніх шкіл всіх відомств та інспекторів вищих початкових, торгових та інших шкіл України (далі – циркуляр) (1918), розробленому під очільництвом генерального секретаря народної освіти І. Стешенка (Стешенко, 1918, с. 72)» (Березівська, 2024, с. 16–17). Нині сучасне поняття «національно-патріотичне виховання» – «...формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави» (Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, 2022)» (Березівська, 2024, с. 17). Тому «наведені ідеї українських педагогів суголосні із сучасним трактуванням поняття «національно-патріотичне виховання» (Березівська, 2024, с. 17–18).

Визначення поняття «патріотизму» В. Сухомлинським у праці «Щоб у серці жила Батьківщина» тлумачить його «як любов до Батьківщини, одне з найбільш глибоких і благородних почуттів людини. Це творча, неспокійна любов до рідної землі до всього, що створено старшими поколіннями і твориться сучасниками в ім'я прийдешніх поколінь, це не пасивне милування

оточуючим тільки тому, що воно рідне, а боротьба за велич і могутність Батьківщини, щоб завтра було кращим, ніж сьогодні» (Сухомлинський, 1965, с. 3). На думку автора, почуття любові до Батьківщини – це «одне із найскладніших і най багатогранніших моральних почуттів. У ньому органічно поєднується любов до рідної природи, села і міста, рідної матері і рідної мови. Почуття любові до рідного, близького, дорогого переплітається з свідомістю патріотичного обов'язку перед народом, з думкою про особисту відповідальність за його ідеали, боротьбу, прагнення» (Сухомлинський, 1965, с. 3–4). Як пише О. Міхно у книзі «Як виховати справжню людину» В. Сухомлинський використовує власний досвід осмислення війни з виховною метою: в етичних бесідах тема війни застосовується з метою формування в учнів моральних цінностей, історичної пам'яті, патріотизму – тих почуттів, які роблять людину громадянином. На початку книги педагог стверджує: «Виховати справжню людину, навчити її жити – це значить виховати в неї почуття громадянського обов'язку; навчити служити обов'язку» (Сухомлинський, 1976, с. 151). Це провідна думка книги. Розвиваючи її, В. Сухомлинський у формі етичних бесід дає виховні настанови і перша з них – формування моральних цінностей: «святинь нашої Батьківщини, нашої історії, нашого народу» (Сухомлинський, 1976, с. 159)» (Міхно, 2024, с. 90).

Сьогодні як ніколи актуальним є визначення М. Зубалія, який трактує патріотизм як «всеосяжне і глибоке почуття особистості, яке включає любов до своєї країни, народу, землі, національних традицій, рідного дому, природи, народних звичаїв, культури, матеріальних і духовних цінностей. Патріотизм нерозривно пов'язаний з відповідальністю за долю свого народу, країни, її національну незалежність, передбачає постійну готовність відстоювати їх від будь-якого ворога» (Військово-патріотичне..., 1998, с. 23). «Означені якості появляються не абстрактно, не в словесно-умоглядній формі, а конкретно, дієво, найбільш виразно це проявляється в позитивному ставленні до військово-патріотичної роботи, підготовки себе до майбутньої служби в армії та захисту Батьківщини» (Військово-патріотичне..., 1998, с. 23). У дисертації «Підготовка

майбутнього вихователя до патріотичного виховання дошкільників як педагогічна проблема» Л. Савченко представлено розуміння «патріотичного виховання» як «узагальненого поняття, що охоплює різні сфери організованого та цілеспрямованого впливу на особистість з боку суспільно-освітніх інституцій з метою створення для неї умов, що сприятимуть розвитку такої інтегративної якості, як патріотизм» (Савченко, 2018, с. 8–9). Цінними для нас є виокремлені дослідницею напрями патріотичного виховання: духовно-моральне, історико-краєзнавче, громадянсько-патріотичне, соціально-патріотичне, військово-патріотичне, героїко-патріотичне, спортивно-патріотичне тощо; принципи патріотичного виховання: національна спрямованість, самоактивність і саморегуляція, полікультурність, соціальна відповідність, історична та соціальна пам'ять, міжпоколінна наступність, гуманізація виховного процесу, культуровідповідність (Савченко, 2018, с. 9; Загородня, 2024 с. 624.). Національно-патріотичне виховання дітей та молоді, згідно з Концепцією національно-патріотичного виховання в системі освіти України (далі – Концепція) – це «комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, закладів освіти, сім'ї, громадських об'єднань та благодійних організацій, релігійних організацій та інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави» (Концепція..., 2022).

Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання у Концепції обрано формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації. Метою національно-патріотичного виховання є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань

українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності (Концепція..., 2022). Науковець О. Лісовець, закликає до здійснення системних заходів, які «спрямовані на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, який діятиме на основі національних та європейських цінностей: повага до національних символів (герба, прапора, гімну); участь у громадсько-політичному житті країни; повага до прав людини; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей; рівність всіх перед законом; готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України» (Лісовець, 2022, с. 8). Авторка представляє ґрунтовне трактування національно-патріотичного виховання дітей та молоді як «комплексної системної і цілеспрямованої діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських об'єднань та благодійних організацій, сім'ї, закладів освіти, інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави» (Лісовець, 2022, с. 9). Метою національно-патріотичного виховання О. Лісовець визначає «становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави (Лісовець, 2022, с. 9).

Висновки. Таким чином, необхідно зазначити, що патріотизм є одне з найбільш глибоких почуттів, вагома, стійка характеристику особистості, що

виражається у її нормах поведінки, світосприйнятті, моральних цінностях та ідеалах і пов'язана з вихованням почуття обов'язку, відповідальності, толерантності, поваги до свого народу, історичної пам'яті, рідної мови, родини, національних звичаїв та традицій, готовності стати на захист інтересів Вітчизни (Загородня, 2022, с. 62). Переконані, що національно-патріотичне виховання майбутніх вчителів та підготовка їх до національно-патріотичного виховання учнів повинні здійснюватися у процесі усього періоду навчання у закладі вищої освіти. Зміст національно-патріотичного виховання майбутніх учителів необхідно розглядати у кількох аспектах: вирішення завдань та напрямів національно-патріотичного виховання; реалізація професійних функцій у процесі національно-патріотичного виховання; засвоєння видів діяльності, що сприяють національно-патріотичному вихованню учнів; посилення національно-патріотичного спрямування усіх видів діяльності здобувачів у закладах вищої освіти (освітній процес, виховна робота, педагогічна практика, поза аудиторна професійно спрямована діяльність, науково-дослідна та громадська діяльність). Зазначимо, що у Професійному стандарті однією із загальних компетентностей, яку слід сформувати у майбутніх фахівців освіти у процесі фахової підготовки, визначено культурну, що означає «здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, поважати багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження» (Про затвердження..., 2021).

Висновки. Отже, доцільним буде рекомендувати у зміст освітніх програм підготовки здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти ввести освітню компоненту «Національно-патріотичне виховання майбутніх вихователів закладів освіти», метою якої є національно-патріотична вихованість, сформованість національних ціннісних орієнтацій та готовності майбутніх вихователів до реалізації завдань національно-патріотичного виховання дітей в умовах закладів освіти. Зважаючи на умови військового стану в Україні саме це є предметом подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Kateryna Brovko, Valentyna Ternopil'ska, Nadiia Chernukha, Alla Zagorodnya, Ivan S. Bakhov. (2020). Research of motives for formation of corporate culture of students in the context of the paradigm of cognitive psychology. SPER - Journal of Advanced Pharmacy Education and Research, J Adv Pharm Edu Res 2020;10(2):195-202. Source of Support: Nil, Conflict of Interest: None declared. https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?sort=count-f&src=al&sid=8d47a0db70148e0274da7317aa69b152&sot=al&sdt=al&sl=41&s=AUTHLAS_TNAME%28Zagorodnya%29+AND+AUTHFIRST%28A%29&st1=Zagorodnya&st2=A&orcidId=&selectionPageSearch=anl&reselectAuthor=false&activeFlag=true&showDocument=false&resultsPerPage=20&offset=1&jtp=false¤tPage=1&previousSelectionCount=0&tooManySelections=false&previousResultCount=0&authSubject=LFSC&authSubject=HLSC&authSubject=PHSC&authSubject=SOSC&exactAuthorSearch=false&showFullList=false&authorPreferredName=&origin=searchauthorfreelookup&affiliationId=&txGid=53afdb5ac5810ab44d12ad9b45bd2b01
- Makarov, Z., Ovsiankina, L., Tokuiyeva, N., Shevchenko, S., Zagorodnya, A., & Tadeush, O. (2023). The Management of Innovation Processes in Higher Education Institutions of Ukraine on the Way to the Formation and Development of the European Knowledge Market. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 15, 4, 132-158 <https://doi.org/10.18662/rrem/15.4/785>
<https://lumenpublishing.com/journals/index.php/rrem/article/view/6360>
- Александрова О. Ф., Александров В. М. (2023). Модифікація ціннісних орієнтирів виховних систем в умовах війни. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 89. 8–12.
- Березівська, Л. (2024). Концептуальні засади реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017): історико-джерелознавчий аспект. *Науково-педагогічні студії*, 6(6), 9-25. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2022-6-9-25>
<https://dnpb.gov.ua/ojs/npstudies/article/view/33>
- Березівська, Л. (2024). Педагогічна біографіка доби Української революції (1917–1921) як підґрунтя і джерело національно-патріотичного виховання дітей і молоді: діалог поколінь. *Науково-педагогічні студії*, (8), 11-28. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2028-8-11-28>
<https://dnpb.gov.ua/ojs/npstudies/article/view/129/121>
<https://dnpb.gov.ua/ojs/npstudies/article/view/129>
- Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000. (2005). Бусел, В. Т. (Уклад. та голов. ред.). Перун. VIII, 1728.
- Військово-патріотичне виховання допризовників: Метод. рек. (1998). (Укл.) Зубалій, М. Д. ІЗМН, 60.
- Гончаренко С. У. (1997). Український педагогічний словник. Либідь, 373.
- Дорошкевич, О. (1918). Огляд життя середньої школи. Вільна українська школа, 5-6, 47–53.
- Загородня, А. (2024). Роль соціально-антропологічного чинника у процесі актуалізації питання національної самоідентифікації та самосвідомості народу в творчій спадщині мислителів української діаспори. *Наука і техніка сьогодні*. 5(33). 621-630. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-5\(33\)-621-630](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-5(33)-621-630)
https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741293/1/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0-%D1%96-%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0-5_33_-621-630%20%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D1%97%20%D0%90.%D0%90..pdf
- Загородня, А. (2022). Соціальна антропологія в контексті освіти та виховання особистості (друга половина XIX століття) як чинник сучасних освітніх змін. *Наука і техніка сьогодні*. 11 (11). С. 95-106. <https://lib.iitta.gov.ua/731946/>
- Концепція державної мовної політики 2010 : схвалено Указом Президента України від 15

- лют. 2010 р. No 161/2010. Верховна Рада України : законодавство України: офіц. вебпортал парламенту України. Київ, 2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161/2010#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
- Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. (2022). Наказ МОН України № 527 від 06.06.2022. <https://drive.google.com/file/d/1BdJsxljilNxfuy3jjq5n4ZVPeo4gZ8/view>
- Левитський, О. (1918). Про навчання рідної мови в українській початковій школі. Вільна українська школа, 8-9, 201–206.
- Лісовець О. В. (2022). Національно-патріотичне виховання з основами народознавства: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти за спеціальність 012 Дошкільна освіта. НДУ ім. М. Гоголя. 111.
- Міхно, О. (2024). Тема війни в книзі Василя Сухомлинського «як виховати справжню людину»: діалог із теперішнім і майбутнім. *Науково-педагогічні студії*, 7(7), 85–99. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2023-7-85-99>
<https://dnpb.gov.ua/ojs/npstudies/article/view/9/9>
- Музиченко, О. (1918–1919с). Реформа школи чи шкільна реформація? Вільна українська школа, 4, 201–207.
- Невеселий, І. (1918–1919). Для себе й через себе. Вільна українська школа, 2, 73–76.
- Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти». (2021). Наказ Міністерства економіки України № 755-21 від 19 жовт. 2021. <https://mon.gov.ua>
- Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках. (2023). Постанова Кабінету міністрів України від 15 грудня 2023 р. № 1322. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalenniastratehii-utverdzhennia-ukrainskoi-na-a1322>
- Русова, С. (1917). Націоналізація школи. Вільна українська школа, 1, 3–7
- Савченко Л. Л. (2018). Підготовка майбутнього вихователя до патріотичного виховання дітей дошкільного віку в Україні (1985–2012 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Дрогобич. 23.
- Сухомлинський В. О. (1965). Щоб у серці жила Батьківщина. Знання. 80.
- Сухомлинський, В. О. (1976). Як виховати справжню людину. Вибрані твори (Т. 2, с. 147–416). Рад. школа.
- Шевченко С.М. (2023). Національна освіта й виховання учнів у творчості Юрія Федьковича. The 7th International scientific and practical conference «Scientific research in the modern world» May 4-6. Perfect Publishing, Toronto, Canada. 380-384. <https://sci-conf.com.ua/vii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scientific-research-in-the-modern-world-4-6-05-2023-toronto-kanada-arhiv/> <https://lib.iitta.gov.ua/735221/>

REFERENCES

- Kateryna Brovko, Valentyna Ternopil'ska, Nadiia Chernukha, Alla Zagorodnya, Ivan S. Bakhov. (2020). Research of motives for formation of corporate culture of students in the context of the paradigm of cognitive psychology. SPER - Journal of Advanced Pharmacy Education and Research, J Adv Pharm Edu Res 2020;10(2):195-202. Source of Support: Nil, Conflict of Interest: None declared. https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?sort=count-f&src=al&sid=8d47a0db70148e0274da7317aa69b152&sot=al&sdt=al&sl=41&s=AUTHLAS_TNAME%28Zagorodnya%29+AND+AUTFIRST%28A%29&st1=Zagorodnya&st2=A&orcidId=&selectionPageSearch=anl&reselectAuthor=false&activeFlag=true&showDocument=false&resultsPerPage=20&offset=1&jtp=false¤tPage=1&previousSelectionCount=0&tooManySelections=false&previousResultCount=0&authSubject=LFSC&authSubject=HLSC&authSubject=PHSC&authSubject=SOSC&exactAuthorSearch=false&showFullList=false&a

[authorPreferredName=&origin=searchauthorfreelookup&affiliationId=&txGid=53afdb5ac5810ab44d12ad9b45bd2b01](#) [in English].

- Makarov, Z., Ovsiankina, L., Tokuieva, N., Shevchenko, S., Zagorodnya, A., & Tadeush, O. (2023). The Management of Innovation Processes in Higher Education Institutions of Ukraine on the Way to the Formation and Development of the European Knowledge Market. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 15, 4, 132-158 <https://doi.org/10.18662/rrem/15.4/785> <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/rrem/article/view/6360> [in English].
- Aleksandrova O. F., Aleksandrov V. M. (2023). Modyfikatsiia tsinnisnykh oriientyryv vykhovnykh system v umovakh viiny [Modification of value orientations of educational systems in wartime]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of the formation of a creative personality in higher and general education schools*, 89, 8–12. [in Ukrainian].
- Berezivska, L. (2024). Konceptualni zasady reformuvannya zmistu zagalnoi serednoi osvity v Ukrayini (1991–2017): istoryko-dzhereloznavchyj aspekt [Conceptual principles of reforming the content of general secondary education in Ukraine (1991–2017): historical and source-based aspect]. *Naukovo-pedagogichni studiyi - Scientific and pedagogical studios*, 6(6), 9-25. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2022-6-9-25> <https://dnpb.gov.ua/ojs/npstudies/article/view/33> [in Ukrainian].
- Berezivska, L. (2024). Pedagogichna biografika doby Ukrayins'koyi revolyuciyi (1917–1921) yak pidgruntya i dzherelo nacional'no-patriotychnogo vyxovannya ditej i molodi: dialog pokolin [Pedagogical biography of the era of the Ukrainian Revolution (1917–1921) as a basis and source of national-patriotic education of children and youth: a dialogue of generations.]. *Naukovo-pedagogichni studiyi - Scientific and pedagogical studios*, (8), 11-28. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2028-8-11-28> <https://dnpb.gov.ua/ojs/npstudies/article/view/129/121> <https://dnpb.gov.ua/ojs/npstudies/article/view/129> [in Ukrainian].
- Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy : 250000 [Large Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language: 250,000]. (2005). VIII, 1728. [in Ukrainian].
- Viiskovo-patriotyчне vykhovannia dopryzovnykiv: Metodychni rekomendatsii [Military-patriotic education of pre-conscripts: Methodological recommendations]. (1998). 60. [in Ukrainian].
- Honcharenko S. U. (1997). Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]. 373. [in Ukrainian].
- Doroshkevych, O. (1918). An overview of secondary school life. *Vilna ukrainska shkola*, 5–6, 47–53 [in Ukrainian]
- Zagorodnya, A. (2024). Rol' social'no-antropologichnogo chy'ny'ka u procesi aktualizaciyi py'tannya nacional'noi samoidentyfikaciyi ta samosvidomosti narodu v tvorchij spadshhy'ni my'sly'teliv ukrayins'koyi diaspori' [The role of the socio-anthropological factor in the process of actualizing the issue of national self-identification and self-consciousness of the people in the creative heritage of thinkers of the Ukrainian diaspora.]. *Nauka i texnika s'ogodni - Science and technology today*. 5(33). 621-630. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-5\(33\)-621-630](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-5(33)-621-630) https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741293/1/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0-%D1%96-%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0-5_33_-621-630%20%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D1%97%20%D0%90.%D0%90..pdf [in Ukrainian].
- Zagorodnya, A. (2022). Socialna antropologiya v konteksti osvity ta vyxovannya osoby'stosti (druga polovyna XIX stolittya) yak chy'ny'k suchasny'x osvitnix zmin [Social anthropology in the context of education and personal development (second half of the 19th century) as a factor in modern educational changes]. *Nauka i texnika s'ogodni - Science and technology today*. 5(33). 11 (11). 95-106. <https://lib.iitta.gov.ua/731946/> [in Ukrainian].

- Kontseptsiiia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy [The concept of national-patriotic education in the education system of Ukraine]. Nakaz MON Ukrainy № 527 vid 06.06.2022 r. - Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 527 dated 06.06.2022. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/1BdJsxlljilNxfuy3jjq5n4ZVPeo4gZ8/view> [in Ukrainian].
- Levytskyi, O. (1918). About the teaching of the native language in the Ukrainian primary school. *Vilna ukrainska shkola*, 8-9, 201–206 [in Ukrainian].
- Lisovets O. V. (2022). Natsionalno-patriotychno vykhovannia z osnovamy narodoznavstva: navchalnyi posibnyk dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity za spetsialnist 012 Doshkilna osvita - National-patriotic education with the basics of ethnography: a textbook for higher education students in the specialty 012 Preschool education. 111. [in Ukrainian].
- Mikhno, O. (2024). Tema vijny` v kny`zi Vasy`lya Suxomly`ns`kogo «yak vy`xovaty` spravzhnyu lyudy`nu»: dialog iz teperishnim i majbutnim The theme of war in Vasyl Sukhomlynsky's book "How to Raise a Real Person": a dialogue with the present and the future.]. *Naukovo-pedagogichni studiyi - Scientific and pedagogical studios*, 7(7), 85-99. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2023-7-85-99> <https://dnpb.gov.ua/ojs/npstudies/article/view/9/9> [in Ukrainian].
- Muzychenko, O. (1918–1919c). Is the School reform or school reformation? *Vilna ukrainska shkola*, 4, 201–207 [in Ukrainian]
- Neveselyi, I. (1918–1919). For yourself and through yourself. *Vilna ukrainska shkola*, 2, 73–76 [in Ukrainian]
- Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu «Vykhovatel zakladu doshkilnoi osvity» [On the approval of the professional standard "Preschool education teacher"]. Nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy № 755-21 vid 19 zhovt. 2021 r. - Order of the Ministry of Economy of Ukraine No. 755-21 dated Oct. 19, 2021. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://mon.gov.ua> [in Ukrainian].
- Pro skhvalennia Stratehii utverdzhennia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti na period do 2030 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2023–2025 rokakh [On approval of the Strategy for Strengthening Ukrainian National and Civic Identity for the period until 2030 and approval of the operational plan of measures for its implementation in 2023–2025]. Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy vid 15 hrudnia 2023 r. № 1322. - Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 15, 2023 No. 1322. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalenniiastratehii-utverdzhennia-ukrainskoi-na-a1322> [in Ukrainian].
- Rusova, S. (1917). School nationalization. *Vilna ukrainska shkola*, 1, 3–7 [in Ukrainian].
- Savchenko L. L. (2018). Pidhotovka maibutnoho vykhovatelja do patriotychnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku v Ukraini (1985–2012 rr.): avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.01 «Zahalna pedahohika ta istoriia pedahohiky» - Preparing the future teacher for patriotic education of preschool children in Ukraine (1985–2012): author's abstract of the dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences: speciality 13.00.01 "General pedagogy and history of pedagogy". 23. [in Ukrainian].
- Sukhomlynskyi V. O. (1965). Shchob u sertsii zhyla Batkivshchyna [So that the Motherland lives in the heart]. 80. [in Ukrainian].
- Sukhomlynskyi, V. O. (1976). *Yak vykhovaty spravzhniu liudynu* [How to raise a real person]. *Vybrani tvory* (T. 2, pp. 147–416). *Radianska shkola* [in Ukrainian].
- Shevchenko S.M. (2023). Nacional`na osvita j vy`xovannya uchniv u tvorchosti Yuriya Fed`kovy`cha [National education and education of students in the work of Yurii Fedkovich]. *The 7th International scientific and practical conference «Scientific research in the modern world» May 4-6 - VII Міжнародна науково-практична конференція «Наукові дослідження в сучасному світі» 4-6 травня. Perfect Publishing, Toronto, Canada, 380-384. <https://sci-conf.com.ua/vii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scientific-research-in-the-modern-world-4-6-05-2023-toronto-kanada-arhiv/>*

<https://lib.iitta.gov.ua/735221/> [in Ukrainian].

Alla Zahorodnia,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Chief Researcher of the Department of History and Philosophy of Education,
Institute of Pedagogy, National Academy of Educational Sciences of Ukraine,

Kyiv, Ukraine

ORCID ID : 0000-0003-2418-1670

e-mail: z_allya@i.ua

NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION AS A PART OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS

Abstract. The article analyzes the phenomenon of national-patriotic education of future teachers in the process of professional training. In the face of today's acute challenges, the need to increase attention to the problems of national-patriotic education, in particular, the education of patriotism as a basic quality of the individual, is emphasized. The most relevant interpretations of the definitions of «patriotism» and “national-patriotic education” by domestic scientists are presented. The authors define patriotism as one of the deepest feelings, an integrative quality, a significant, stable characteristic of a person, which is expressed in his norms of behavior, worldview, moral values, and ideals, and is associated with the upbringing of a sense of duty, responsibility, tolerance, respect for one's people, historical memory, native language, family, national customs and traditions, and readiness to defend the interests of the Fatherland. It is emphasized that the national-patriotic education of future teachers and their training for the national-patriotic education of students should be carried out throughout the entire period of study at a higher education institution. It has been studied that the content of national-patriotic education of future education specialists should be considered in several aspects: solving the tasks and directions of national-patriotic education; implementing professional functions in the process of national-patriotic education; mastering activities that contribute to the national-patriotic education of students; strengthening the national-patriotic orientation of all activities of applicants in higher education institutions (educational process, educational work, pedagogical practice, extracurricular professionally oriented activities, scientific research and public activities). It is recommended to introduce into the content of educational programs for the training of applicants for the first (bachelor's) and second (master's) levels of higher education the educational component “National-patriotic education of future teachers of educational institutions”, the purpose of which is national-patriotic upbringing, the formation of national value orientations.

Keywords: future teachers, education, national-patriotic education of future teachers, national value orientations, professional training.